

DesGlaç

Col·lecció Raigs globulars

(3)

R

DesGlaç

Ilija Trojanow

Traducció de Lidia Álvarez

Pròleg de Jorge Riechmann

Raig verd
editorial

Primera edició: octubre 2012

Títol original, *Eis Tau*

© 2011 Carl Hanser Verlag München

© de la fotografia d'Ilija Trojanow, Peter-Andreas Hassiepen

CC de la traducció de l'alemany, Lidia Álvarez

CC d'aquesta edició, Raig Verd Editorial, 2012

CC de l'obra, Ilija Trojanow

Es permet compartir l'obra en part o totalment sota las següents condicions:
Reconeixement – No Comercial – Distribuir igual

Disseny de la coberta: Noemí Giner

Il·lustració de la coberta: Elena Maciàs

Disseny editorial: Ana Varela

Correctora: Montserrat Solé

Publicat per Rayo Verde Editorial S.L.

Comte Borrell 115, àtic 2^a

Barcelona 08015

raigverd@raigverdeditorial.cat

www.raigverdeditorial.cat

Impressió: El Tinter

Aquest llibre s'ha realitzat amb tintes compostes amb olis vegetals i amb planxes que redueixen el consum de tinta.

El plastificat de la coberta s'ha dut a terme amb un polipropilè reciclable a l'aigua i que augmenta la durabilitat del llibre.

El transport i embalatge d'aquests llibres s'han efectuat amb caps de cartró corrugat 100% reciclat. S'ha evitat l'ús d'embolcalls plàstics.

Un cop llegit el llibre, si no el vols conservar, el pots deixar a l'accés d'altres, passar-l'hi a un company de feina o a un amic que li pugui interessar. En el cas de voler llençar-ho (cosa impensable), feu-ho sempre al contenidor blau de reciclatge de paper.

Dipòsit legal: b-25937-2012

ISBN: 978-84-15539-16-2

BIC: FA

Impress a Espanya - Printed in Spain

L'editorial expressa el dret del lector a la reproducció total o parcial d'aquesta obra per a ús personal.

Pròleg de Jorge Riechmann

Pèrdues

Saben vostès què significa *criosfera*? Es tracta d'una cosa que estem perdent ràpidament. No hauríem de conèixer els noms de les coses i els éssers que se'ns van, abans de perdre'ls definitivament? Ah, diu algú, aquest ja està fotent l'il·lús una altra vegada, el món real no funciona així.

A la novel·la que esteu a punt de llegir, les glaceres moren i se sap que els historiadors s'extingiran abans que l'última au marina. Memoritzin la paraula *criosfera*.

Amenaces

El canvi climàtic no amenaça el planeta com a tal: la Terra ha conegut violentes transformacions climàtiques en el curs de la seva llarga existència. Els nivells més bàsics de la biosfera ho aguanten tot —pensem en el món bacterià—. Però l'escalfament sí que amenaça bona part de les espècies que habiten el nostre món, les que ens importen més —aquests animals i plantes que anomenem «superiors»—, i suposa una amenaça molt seriosa pel futur d'això que anomenem civilització humana.

La diferència entre la mitjana de temperatures en l'últim mil·lenni i l'edat del gel, que va finalitzar fa uns 12.000 anys,

és només de 3 °C. Si l'escalfament global que estem coneixent superés els 2 °C respecte de l'era preindustrial —i probablement ja sigui massa tard per evitar-ho—, les conseqüències serien catastròfiques.

Causes i efectes

L'escalfament climàtic és, d'una banda, el problema ambiental més greu i urgent a què s'enfronta la humanitat en el segle XXI. El seu potencial de desestabilització és terrible: en el límit el major perill no consisteix en la degradació dels ecosistemes (en el llarg termini dels temps geològics la naturalesa es recupera fins i tot després de grans catàstrofes, arribant a noves situacions d'equilibri) sinó més aviat en la desintegració de societats senceres (a causa de la fam i les mancances sanitàries, les migracions massives i els conflictes recurrents pels recursos escassos).

Però, d'altra banda, l'escalfament climàtic és efecte i no causa: símptoma de mals i trastorns que tenen arrels més profundes. L'excessiva acumulació de gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera resulta dels impactes humans sobre el territori com els «canvis d'usos del sòl», incloent l'agricultura i ramaderia industrials, i la crema de combustibles fòssils. És ni més ni menys la base energètica de la societat industrial, i les seves formes d'ocupació del territori, el que està en qüestió.

Quan s'aprofundeix en l'anàlisi es veu que aquest model de producció i consum ens ha portat a un carreró sense sortida, i que els canvis necessaris per evitar un col·lapse no són superficials, ni de naturalesa primordialment tècnica, sinó molt profunds i amb una ineludible dimensió eticopolítica. Quan la societat industrial xoca contra els límits biosfèrics, i l'escalfament climàtic és l'expressió més visible d'aquest xoc, el que necessitem és avançar en una cultura de la so-

brietat i l'autocontenció, capaç de «viure bé amb menys»¹.

Una mica de serietat

No són serioses les posicions «negacionistes» del canvi climàtic antropogènic —important adjectiu que significa: causat per l'ésser humà—. No hi ha científics solvents que les recolzin: es tracta d'espesses cortines de fum l'origen de les quals pot rastrejar-se fins a interessos econòmics molt concrets, en general les transnacionals del petroli i els automòbils. Però, pels peculiars mecanismes de la societat mediàtica, aquestes posicions «ecoescèptiques» que no troben el menor lloc en les revistes científiques serioses —amb els seus rigorosos mecanismes de control de qualitat— es van esponjant en els setmanaris per al gran públic i els llibres de divulgació, i arriben a la seva apoteosi en els talk-shows televisius: aquí apareixen no poques vegades una persona a favor i una altra en contra, com si els arguments que hi ha darrere fossin equivalents.

Fins al 1995 encara es discutia sobre els ritmes del procés i sobre si la fase d'escalfament més ràpid ja s'havia iniciat o no. Un moment decisiu va arribar a la fi d'aquest any: els científics de l'IPCC (Comissió Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic, que representa —és important subratllar-ho— el consens científic mundial sobre aquest fenomen) van donar finalment per cert el començament de l'escalfament induït per l'activitat humana en el seu segon informe d'avaluació². El tercer i el quart —aquest últim fet públic el 2007— no han fet sinó enfortir l'evidència disponible.

He d'insistir que és així de greu: un increment de 5 o 6 °C

¹ Ho argumentem Manfred Linz, Jorge Riechmann i Joaquim Sempere a *Viure (bé) amb menys. Sobre suficiència i sostenibilitat*, Icaria, Barcelona, 2007.

² IPCC: *The Science of Climate Change*, Cambridge University Press, 1996.

sobre la temperatura mitjana de la Terra (pel que fa als començaments de la industrialització), increment cap al qual anem encaminats si no «descarbonitzem» les nostres economies ràpidament i a gran escala, ens portaria a una biosfera inhòspita, probablement similar al que els paleontòlegs dissenyen amb la gràfica expressió d'«infern de l'eocè». En un món així, centenars de milions d'éssers humans moririen abans de finals del segle XXI, i cal suposar que la vida dels supervivents no tindria res d'envejable.

Es tracta d'una amenaça existencial. Portem un retard de decennis en l'acció eficaç per contrarestar la crisi socioecològica planetària (de vegades designada amb l'eufemisme de «canvi global»). No podem permetre continuar perdent el temps.

És propi de la nostra naturalesa ser egoistes, necis i autodestructius?

«Suposo que està en la nostra naturalesa ser egoistes, necis i autodestructius», escriu en una carta a un important diari del Regne d'Espanya una lectora de Sabadell, angoixada —«escric aquesta carta plena d'indignació, tristesa, impotència...»³— davant les notícies que li anaven arribant durant l'estiu de 2012 sobre el desglaç a Groenlàndia, l'Àrtic i les altres grans masses de gel que componen la criosfera del planeta. Però no, Silvia: no està en la nostra naturalesa biològica ser egoistes, necis i autodestructius. En certs contextos —ho sabem per la història, l'etnologia, l'antropologia cultural, la

³ Silvia Romeu, «Salvemos el Ártico», *El País Semanal*, 2 de setembre de 2012.

sociologia, la psicologia i les neurociències— ens les arreglem per ser generosos, previsors i col·lectivament intel·ligents⁴.

El que sí és cert, sense cap dubte, és que el sistema socioeconòmic actual —capitalisme basat en combustibles fòssils de dos segles ençà, rematat amb una plutocràcia financera global en els últims tres decennis aproximadament—, aquest sistema no constitueix un d'aquests contextos propicis. El sentit comú necessari per construir societats ecològicament sostenibles⁵ xoca contra la dominació del capital especulatiu, contra la «sínia de la producció» que tritura els recursos naturals, contra la cultura del curtíssim termini i la immediatesa, contra la «plètorà miserable» que analitzava Paco Fernández Buey, contra la pastanaga consumista que guia l'ase popular col·lectiu que creix en societats infantilitzades, preses de l'espectacle mediàtic i els gadgets d'alta tecnologia, mentre els fonaments bàsics de la nostra existència es quarteren i s'enfonsen...

Canvi climàtic i no linealitat

Doncs això és, en efecte, el que està passant. «Groenlàndia es fon», hem llegit en titulars de premsa aquest estiu de 2012, que ha resultat ser una altra vegada extraordinàriament càlid. Kalaallit Nunaat —així anomenen Groenlàndia els nadius inuit— està perdent 250 quilòmetres cúbics de gel cada any: el doble que fa tot just una dècada. I per què hauria de preocupar el desglaç?

A risc de fer-me pesat, ho repetiré: en un lapse de temps que no es mesura en segles sinó en decennis, un canvi climàtic

⁴ He desenvolupat certa reflexió sobre la naturalesa humana a Jorge Riechmann, «Acercas de la condición humana», capítol 4 de *Interdependientes y ecodependientes*, Proteus, Barcelona 2012.

⁵ Remeto aquí al meu assaig *Biomimesis*, Los Libros de la Catarata, Madrid 2006.

ràpid i descontrolat pot acabar amb les condicions per a una vida humana decent al planeta Terra, i potser fins i tot amb l'espècie humana en el seu conjunt. En efecte, els impactes actuals sobre la biosfera —i l'ús insostenible d'energia proporciona una bona aproximació a l'impacte ambiental global— ens situen a l'avantsala d'un planeta no habitable per moltes espècies vives, potser entre elles l'espècie humana.

Un fenomen de crucial importància aquí és la no linealitat de molts fenòmens naturals i socials —i en particular, la no linealitat del sistema climàtic—. No linealitat vol dir que hi pot haver canvis bruscs des d'un estat a un altre molt diferent, quan es sobrepassen certs llindars. No es tractaria, per entendre'ns, de quelcom anàleg a una rodeta que regula el volum de so d'un aparell, sinó de l'equivalent a un interruptor amb dues posicions: ON / OFF.

Per fer-nos una idea: segons investigacions recents, un dels cinc episodis de megaextinció que ha conegut en el passat nostre planeta —la quarta gran extinció, a la frontissa entre els períodes Permian i Triàsic, fa uns 250 milions d'anys— va resultar d'un d'aquests canvis d'interruptor climàtic. Es creu ara que l'intens vulcanisme associat amb la fragmentació del primitiu «supercontinent» Pangea va injectar a l'atmosfera quantitats considerables de diòxid de carboni, provocant un escalfament inicial moderat —anàleg al que estan produint ja ara les emissions antropogèniques de gasos d'efecte hivernacle— però aquest escalfament va activar un altre mecanisme, l'alliberament d'enormes quantitats de metà emmagatzemat en els fons marins, en forma de clatrats de metà. Tal alliberament de metà dels fons oceànics —el metà és un potentíssim gas d'efecte hivernacle— seria el que va augmentar la temperatura mitjana del planeta en altres 5 °C, la qual cosa va produir un veritable tomb climàtic, el pitjor episodi de megaextinció que ha conegut el nostre planeta: va desaparèixer el 96% de les espècies marines i el 70% de les espècies de verte-

brats terrestres. Després de la catàstrofe només va sobreviure aproximadament un 10% de les espècies presents a la fi del Permian. Amb tan poca biodiversitat resultant, la vida va trigar molt temps a recuperar-se. L'anomenada «hipòtesi del fusell de clatrats» (*clathrate gun hypothesis*) ha estat reforçada per noves i recents evidències⁶.

Episodis singulars

Més enllà de l'escalfament gradual, que en els models climàtics habituals és el resultat de perllongar cap al futur tendències més o menys lineals, hi ha el risc que ocorrin els anomenats episodis singulars: canvis abruptes i no lineals provocats per un escalfament addicional del planeta, un cop es sobrepassin certs llindars crítics. Vegem-ne alguns exemples:

- Fusió dels gels de Groenlàndia, el que provocaria una pujada del nivell del mar d'uns set metres.
- Col·lapse de la circulació termohalina de l'Atlàntic Nord («Corrent del Golf»), el que podria causar un refredament del nord i l'oest d'Europa.
- Emissió de grans quantitats de metà generades pels hidrats de gas natural avui fixats en els oceans, llacs profunds i sediments polars —en les zones boreals, sota el permafrost gelat—, el que podria retroalimentar l'escalfament del planeta —el metà és un gas d'«efecte hivernacle» vint-i-cinc vegades més po-

⁶ Remeto a un article a *Science* del 22 de juliol de 2011, obra d'investigadors danesos i holandesos: «Atmospheric carbon injection linked to end-Triassic mass Extinction», per Micha Ruhl, Nina R. Bonis, Gert-Jan Reichert, Jaap S. Sinninghe Damsté i Wolfram M. Kürschner, vol. 333, núm. 6041, p. 430-434.

- tent que el diòxid de carboni.
- Col·lapse dels ecosistemes marins. Per sobre d'un cert nivell d'escalfament oceànic es produiria una extinció massiva d'algues, amb la seva capacitat de reduir el nivell de diòxid de carboni i crear núvols blancs que reflecteixen la llum del sol, que probablement originaria una brusca pujada de les temperatures mitjana en més de cinc graus centígrads.

Bucles de retroalimentació

L'inquietant d'aquestes perspectives és que els científics han identificat nombrosos bucles de retroalimentació positiva (feedback loops) susceptibles d'accelerar l'escalfament. La idea d'aquests bucles ve de la cibernètica, i té gran importància: «Estem acostumats per l'experiència de la vida a acceptar que hi ha una relació entre causa i efecte. Una mica menys familiar és la idea que un efecte pot, directament o indirectament, exercir influència sobre la seva causa. Quan això succeeix, es diu retroalimentació (feedback). Aquest vincle és sovint tan tènue que passa desapercebut. La causa-efecte-causa, però, és un bucle sense fi que es dona, virtualment, en cada aspecte de les nostres vides, des de l'homeòstasi o autoregulació, que controla —entre altres paràmetres— la temperatura del nostre cos, fins al funcionament de l'economia de mercat.»⁷

Si són bucles positius, tendeixen a fer créixer un sistema i desestabilitzar-lo —en aquesta mesura, i si se'm permet la broma, els bucles positius resulten negatius—. Si es tracta de bucles negatius, tendeixen a mantenir la integritat d'un sistema i estabilitzar-lo. Els primers són «revolucionaris» i els

⁷ Jane King i Malcolm Slessor, *No solo de dinero. La economía que precisa la Naturaleza*, Icaria, Barcelona 2006, p. 54.

segons «conservadors». «La retroalimentació positiva sense límit, de forma anàloga al càncer, conté sempre les llavors del desastre en algun moment del futur. (Per exemple: una bomba atòmica, una població de rosegadors sense depredadors...) Però en tots els sistemes, tard o d'hora, s'enfronta amb el que s'anomena retroalimentació negativa. Un exemple és la reacció del cos a la deshidratació. Al cor de tots els sistemes estables existeixen en funcionament un o més bucles de retroalimentació negativa.»⁸

Superat cert lllindar, l'escalfament gradual podria disparar diversos bucles de retroalimentació positiva, el que conduiria a un canvi ràpid, incontrolable i potencialment catastròfic. Ja hem esmentat dos d'aquests bucles: l'alliberament d'hidrats de gas i el col·lapse de les poblacions d'algues marines. Altres són:

- Canvis en l'albedo de la superfície terrestre —la tendència a reflectir llum, més que a absorbir—. Quan es fonen gels i neus, que reflecteixen la llum, augmenta l'albedo de la Terra, que absorbeix més calor.
- Boscos tropicals. L'augment de temperatura tendeix a desestabilitzar les selves tropicals i a reduir l'àrea coberta per les mateixes. Quan moren els ecosistemes de boscos o algues, la seva descomposició allibera diòxid de carboni i metà a l'aire, el que retroalimenta l'escalfament.
- Respiració dels sòls. L'escalfament pot conduir a un augment exponencial de l'activitat microbiana, de manera que el diòxid de carboni expel·lit per terra sobrepassaria la capacitat d'emmagatzematge de la vegetació addicional.

⁸ Jane King y Malcolm Slessor, *op. cit.*, p. 56.

Així doncs, hi ha —tant a la biosfera com en els ecosistemes singulars, així com en el sistema climàtic en el seu conjunt— llindars crítics més enllà dels quals el canvi lent i «digerible» esdevé ràpides transformacions profundes. Pel que fa al clima, molts científics pensen que podem haver sobrepassat alguns d'aquests llindars crítics, o estar a punt de fer-ho. Així, per exemple, l'expert en glaceres Lonnie G. Thompson (de la Ohio State University) creu que les dades disponibles sobre el retrocés de les glaceres —especialment en les muntanyes més pròximes al tròpic: els Andes i l'Himàlaia— indiquen que «el sistema del clima ha excedit un llindar crític» i suggereix que potser els éssers humans no disposarem del luxe d'adaptar-nos a canvis lents.⁹

Una oportunitat potser irrepètible

Ens comportarem pel que fa als hidrocarburs fòssils —i altres recursos minerals i biòtics— com la colònia de bacteris sobre la placa de Petri? Esgotar tots els recursos mentre un pot seguir creixent exponencialment, i després morir, aquesta serà la trajectòria de la «civilització»? La nostra intel·ligència col·lectiva no superarà la de la colònia bacteriana?

L'acció per mitigar el canvi climàtic és una oportunitat, tal vegada irrepètible, per «fer les paus amb la natura», per canviar el nostre insostenible model de producció i consum, impossible de mantenir perquè l'ús actual de recursos naturals i energètics supera àmpliament la capacitat de càrrega del planeta.

⁹ Lonnie G. Thompson i altres: «Abrupt tropical climate change: Past and present». *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 11 de juliol de 2006, vol. 103, núm. 28, 2006. S'hi pot accedir a <http://www.pnas.org/cgi/content/abstract/103/28/10536>

El llangardaix interior

Però podem actuar d'aquesta manera? O potser es tracta de propostes d'acció col·lectiva que superen el que es pot esperar de l'ésser humà? Michael Lewis, en el seu assaig *Boomerang*, cita el neurocientífic britànic —resident als EUA— Peter Whybrow, un expert mundial en depressió i malaltia manicodepressiva, ficat a patòleg social en algun llibre d'assaig com *American Mania: When More Is Not Enough* (WW Norton, 2006). Gràcies a la superabundància, diu, als EUA —però no només allà, és clar— «els éssers humans es passen aquí amb uns cervells tremendament limitats. Tenim el nucli d'un llangardaix. (...) Al llarg de centenars de milers d'anys el cervell humà ha evolucionat en un entorn caracteritzat per l'escassetat. No va ser dissenyat, almenys originalment, per a un entorn d'extrema abundància. (...) Hem perdut la capacitat d'autoregulació en tots els nivells de la societat.»¹⁰

De veritat hem d'acceptar que l'*Homo sapiens* no pugui anar més enllà de les pautes de conducta impreses en el seu cervell reptilià? Veig menjar, ataco i empasso, veig un *smartphone*, agredexo i compro. No podem fer funcionar a estones el neocòrtex? Buda i Zenó de Cítion, Aristòtil i Confuci es riurien de nosaltres. De tan poca *enkráteia* són capaços aquests degenerats *anthropos* de començaments del segle XXI?

Neurocientífics i filòsofs morals han cridat l'atenció sobre com el «cervell humà antic» —el podem anomenar «cervell reptilià» per abreujar: es tracta de sistemes neurològics situats sobretot a l'hipotàlam¹¹ — és el resultat evolutiu d'una

¹⁰ Pot seguir-se aquest neuroinvestigador a www.peterwhybrow.com

¹¹ En realitat, un model més precís parlaria de tres parts del cervell: arxicòrtex o «cervell reptilià», paleocòrtex o «cervell paleomamífer» i neocòrtex o «cervell mamífer avançat». El primer seria el cervell instintiu, el segon el cervell emocional, el tercer el cervell racional. Vegeu José Maria Bermúdez de Castro: *La evolución del talento. Cómo nuestros orígenes determinan nuestro presente*, Debolsillo, Barcelona 2011, p. 95-98.

lluita per la supervivència personal que privilegia els mecanismes egoistes de les «quatre efes»: *feeding, fighting, fleeing and fucking*, a saber: alimentar-se, lluitar, fugir i follar. Com resumeix la gran historiadora de les religions Karen Armstrong, «no hi ha dubte que en els racons més profunds de la seva ment els homes i les dones són despietadament egoistes. (...) Aquests instints es van plasmar en sistemes d'actuació ràpida, alertant els rèptils a competir despietadament per l'aliment, protegir-se de qualsevol amenaça, dominar el seu territori, buscar llocs de refugi i perpetuar els seus gens. Els nostres avantpassats reptilians, per tant, únicament estaven interessats en l'estatus, el poder, el control, el territori, el sexe, l'interès personal i la supervivència»¹².

Les emocions que generen aquests sistemes neuronals d'antic origen radicats en l'hipotàlem són fortes, automàtiques i egoistes: ens condueixen a acumular béns, respondre violentament a les amenaces, aparellar-nos i tractar que la prole tiri endavant... Però per sobre d'aquest «cervell antic» s'ha superposat evolutivament el neocòrtex humà, seu de les capacitats de raonament i d'una altra classe d'emocions menys vinculades a la supervivència personal.

No és que el cervell humà sigui defectuós (o la naturalesa humana corrupta), no és això... És que deixem passar les ocasions de fomentar el millor de nosaltres mateixos. Treballar, per exemple, amb les tècniques que ja havien desenvolupat els savis antics, budistes i estoics sense anar més lluny, perquè el neocòrtex pugui controlar —almenys de tant en tant!— els

¹² Karen Armstrong, *Doce pasos hacia una vida compasiva*, Paidós, Barcelona 2011, p. 23.

arravataments del llangardaix interior...

El que ens fa humans

De forma poc realista, David Orr escriu que «gairebé tot-hom accepta actualment que el projecte modern de creixement econòmic i domini de la natura ha fracassat estrepitosament»¹³, ja que els excessos del sistema industrial amenacen els sistemes vius del planeta. Tant de bo aquesta mirada lúcida estigués en efecte generalitzada! Però, pel contrari, es diria que les majories socials romanen encara hipnotitzades per un miratge de progrés que es vincula amb un creixement econòmic sense límits.

Som dolents en autocontenció —els grecs anomenaven aquesta virtut *enkrátēia*—. Però és l'autocontenció el que ens fa humans, el que pot fer-nos humans —en el sentit normatiu del terme—. A escala individual i microsòcial, això hauria de ser gairebé evident. Poder aprofitar-se d'un avantatge, al preu de fer mal a un altre, i no fer-ho: això és el que ens humanitza.

L'escriptor colombià Santiago Gamboa, que va ser representant del seu país davant la UNESCO, recorda haver escoltat el delegat de Palestina dir: «És més fàcil fer la guerra que la pau, perquè en fer la guerra un exerceix la violència contra l'enemic, mentre que en construir la pau un l'ha d'exercir contra si mateix»¹⁴. Domini de si en comptes de violència contra l'altre: això ens humanitza.

¹³ David W. Orr, «Para qué sirve ahora la educación superior?», en The Worldwatch Institute: *La situación del mundo 2010. Cambio cultural. Del consumismo hacia la sostenibilidad*, Icaria, Barcelona 2010, p. 156.

¹⁴ Santiago Gamboa: «Colombia: Chéjov versus Shakespeare», *El País*, 9 de setembre de 2012.

«Expansió il·limitada del (pseudo)domini (pseudo) racional»

Al centre de la cultura occidental determinada per les dinàmiques del capitalisme, el creixement industrial i la tecnociència, trobem la qüestió de la dominació. Val la pena recordar de nou la fórmula amb què Cornelius Castoriadis captava l'«essència» de la societat industrial —o, en els termes del filòsof grecofrancès, l'imaginari social col·lectiu d'aquesta, el nucli de significacions imaginàries que mantenen la cohesió social i orienten l'activitat—. Per Castoriadis, «l'objectiu central de la vida social [en aquesta societat] és l'expansió il·limitada del (pseudo)domini (pseudo)racional»¹⁵.

Convé fixar-se en tres elements de la frase: en primer lloc, una *hybris* que, en no reconèixer límits de cap mena, es condemna a xocar contra les estructures i consistències dels éssers vius finits en un planeta limitat; en segon lloc, un impuls de dominació *tanàtic*, nascut segurament d'esquerdas de la psique humana, on s'ha aventurat sobretot la psicoanàlisi; en tercer lloc, una classe de racionalitat extraviada sobre la qual m'he estès en altres llocs¹⁶. L'adjectiu *pseudo* qualifica, per partida doble, la contraproductivitat d'un impuls el caràcter destructiu del qual acaba girant-se contra si mateix.

Una cultura de l'autocontenció

La idea d'una cultura de l'autocontenció apunta a contrariar la fórmula de Castoriadis. Part de la intuïció que els éssers

¹⁵ Trobem aquesta formulació en molts llocs de l'obra de Castoriadis. Per exemple, en Cornelius Castoriadis i Daniel Cohn-Bendit, *De la ecologia a la autonomia*, Mascaró, Barcelona 1982, p. 18.

¹⁶ Jorge Riechmann, «Hacia una teoría de la racionalidad ecológica», capítol 2 de *La habitación de Pascal*, Los Libros de la Catarata, Madrid 2009.

humans, confrontats a la seva finitud, vulnerabilitat i dependència, poden certament cedir a allò *tanàtic* —la pulsio de mort— i emprendre la lluita per la dominació (sobre els altres, sobre la naturalesa externa, sobre si mateixos i la seva pròpia naturalesa interna), però poden també emprendre un camí antagònic que s'orienta a tenir cura d'allò fràgil, a l'ajuda mútua, a l'assumpció de responsabilitats, a ajudar-nos els uns als altres a confrontar la mort.

Alguns marxismes heterodoxos van formular primerenques crítiques del productivisme, la noció burgesa de progrés i l'aspiració de dominar la naturalesa. Val la pena recordar al Walter Benjamin de *Direcció única*, un llibre d'apunts, fragments i agudeses publicat el 1928: «Dominar la natura, ensenyen els imperialistes, és el sentit de tota tècnica. Però qui confiaria en un mestre que, recorrent al cop al palmell, veies el sentit de l'educació en el domini dels nens pels adults? No és l'educació, sobretot, l'organització indispensable de la relació entre les generacions i, per tant, si es vol parlar de domini, el domini de la relació entre les generacions i no dels nens? El mateix passa amb la tècnica: no és el domini de la natura, sinó domini de la relació entre natura i humanitat.»¹⁷

Autoconstrucció

Dominar no la naturalesa sinó la relació entre natura i humanitat: aquesta idea segueix sent immensament fecunda al

¹⁷ Walter Benjamin, *Dirección única*, Alfaguara, Madrid 1987, p. 97.

segle XXI¹⁸. Totes les relacions humanes comporten exercicis de poder, assenyalava un filòsof com Michel Foucault (en el deixant de Nietzsche)¹⁹. Però si, en un exercici de reflexivitat guiat pels valors de la compassió, tracto de dominar no l'altre sinó la meva relació amb l'altre, s'obren impensades possibilitats de transformació. De veritable humanització d'aquests immadurs homínids que encara seguim sent.

Es tracta de construir l'humà (ja que no ens ve donat!) en lloc de donar curs a les cegues pulsions de la psique i els devastadors mecanismes del mercat. Construir l'humà: les emocions humanes, les pràctiques humanes, les virtuts humanes, les institucions humanes. La nostra tasca és construir —encara que creiem, com els budistes per exemple, que el

¹⁸ A part d'això, podem rastrejar aquesta idea també en un famós passatge del llibre tercer del *Capital* de Marx: aquí el pensador de Trèveris no defineix el socialisme com a dominació humana sobre la natura, sinó més aviat com a control sobre el metabolisme entre societat i naturalesa, regulació conscient dels intercanvis materials entre éssers humans i naturalesa. En l'esfera de la producció material, diu Marx, «l'única llibertat possible és la regulació racional, per part de l'ésser humà socialitzat, dels productors associats, del seu metabolisme [Stoffwechsel] amb la natura; que el controlin junts en lloc de ser dominats per ell com per un poder cec». Citat per Michael Löwy a *Ecosocialismo, El Colectivo/Ediciones Herramienta*, Buenos Aires 2011, p. 73.

¹⁹ Caldria tenir aquí en compte l'ambivalència del concepte, que va assenyalar Spinoza, sobre la qual no es pot insistir massa: poder com a capacitat davant de poder com a dominació. Spinoza en el seu *Tractatus politicus* (1677, capítol 2: «Del dret natural») estableix la important diferència entre les paraules llatines *potentia* i *potestas*. *Potentia* significa el poder de les coses en la naturalesa, incloses les persones, «d'existir i actuar». *Potestas* s'utilitza, en canvi, quan es parla d'un ésser en poder d'un altre. (En alemany, la parella de conceptes *Macht / Herrschaft* capta la distinció: es veu bé en Max Weber). Tenim llavors *potentia* com a «poder per», poder pel que fa capacitat. I *potestas* quant a «poder sobre altres», poder quant a dominació. El primer és més originari que el segon. Podeu veure sobre això també Jorge Riechmann, *¿Cómo vivir? Acerca de la vida buena*, Los Libros de la Catarata, Madrid 2011, p. 33-35.

quid d'aquesta tasca és desconstruir l'ego—. ²⁰

En el futur es preguntaran: com van deixar que passés?

Si llancem cap enrere una mirada històrica, i contemplem els estralls que han patit diverses societats —pensem en l'ascens del nazisme o la nostra guerra civil, per exemple—, a toro passat ens preguntem: com va ser possible? Si es veien venir aquests mals, per què no es va actuar eficaçment per contrarestar? Però ara mateix s'estan gestant les catàstrofes de demà, i no som prou diligents a escrutar els seus signes per intentar prevenir-los. Necessitem una reflexió radical sobre el canvi climàtic, que superi la temptació de posar pegats sobre els símptomes del problema i abordi les causes: l'insostenible model de producció i consum.

Evitar el pitjor

Cada vegada m'interessa més la màxima que proposava Samuel Beckett: fracassar millor. I és que estigmatitzar el fracàs, o pretendre eliminar-lo —amb il·lusòria inconsciència—, equival a desertar de la vida. «Fracassar millor» no és una consigna derrotista, sinó una proposta d'acció des de la finitud humana: sense resignació, sense desencís i sense deixar d'anomenar merda a la merda. Perquè, com sabia Manuel Sacristán, «una cosa és la realitat i una altra la merda, que és només una

²⁰ Vegeu sobre això Serge-Christophe Kolm, *Le bonheur-liberté. Bouddhisme profond et modernité*, PUF, París 1982. Així com Julian Baggini, *La trampa del ego*, Paidós, Barcelona 2011.

part de la realitat, composta, precisament, pels que accepten la realitat moralment, no només intel·lectualment».²¹

Evitar el pitjor al segle XXI —perquè, potser, sigui possible fracassar millor en el segle XXII— no és un esport per a espectadors. Requereix participants compromesos, dones i homes disposats a lluitar.

Pla B a la Terra

Un lector d'*El País Semanal* encoratja des de Cartagena les missions espacials a Mart, raonant de la següent guisa: «Davant un futur incert, amb l'amenaça més o menys llunyana —i sempre que la humanitat no s'extingeixi— que el nostre planeta acabi sent inhabitable, el primer que ens retrauran les generacions futures és no haver fet tot el possible per buscar un pla B fora de la nostra malmesa terra.»²²

Ai, amics i amigues: quin embogit *wishful thinking*... A aquests somniadors se'ls fa més fàcil colonitzar Mart que augmentar la fiscalitat sobre els rics. Però la realitat, és clar, és exactament la contrària —la qual cosa no implica que contrarestar la regressivitat fiscal sigui fàcil després de trenta anys de retrocés davant l'ofensiva neoliberal / neoconservadora, o també neocaciquil, com sol puntualitzar José Manuel Naredo—. Necessitem, efectivament, un pla B: però a la Terra, no

²¹ Manuel Sacristán, *M.A.R.X. (Máximas, aforismos y reflexiones con algunas variables libres)*, edició de Salvador López Arnal, Los Libros del Viejo Topo, Barcelona 2003, secció I, aforisme 16.

²² José Miguel Grandal López, «Plan B en Marte», *El País Semanal*, 2 de setembre de 2012.

fora. Ho podríem anomenar ecosocialisme?²³

La propera vegada —en aquest ecosocialisme del segle XXI, o del segle XXII, que aconseguirem construir si no ens estimbem abans en els insondables abismes de barbàrie que estan oberts davant nostre²⁴— la propera vegada fracassarem millor.

Passatgers a bord

La primera conferència mundial sobre el clima va tenir lloc a Ginebra el 1979, fa 33 anys. Al març de 1994 va entrar en vigor el Tractat de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic, que 155 països havien subscrit durant la cimera mediambiental de Río de Janeiro, dos anys abans. Avui podem constatar melangiosament que, en l'essencial, ha estat paper mullat.

Ja el 1995 es van començar a desprendre enormes masses de gel de la barrera Larsen, a la Península Antàrtica, davant de l'Argentina, fet que en aquell moment van interpretar els investigadors com una prova gairebé definitiva de l'escalfament global. Han passat des de llavors 17 anys, i bàsicament no s'ha fet res.

Els deixo a vostès amb les experiències i reflexions de Mr. Iceberger, l'heroi d'Ilija Trojanow. Els deixo en bones mans.

El vaixell del creuer antàrtic els espera.

Jorge Riechmann

Madrid, setembre de 2012

²³ La meua proposta a Jorge Riechmann, *El socialismo puede llegar sólo en bicicleta*, Los Libros de la Catarata, Madrid 2012.

²⁴ I que, en allò que es refereix a les conseqüències de l'escalfament global, ha cartografiat Harald Weltzer en aquest llibre imprescindible que és *Guerras climáticas. Por qué mataremos (y nos matarán) en el siglo XXI*, Katz, Buenos Aires/Madrid 2011.

*Per a S.,
la meva companya de paraules*

At each slow ebb hope slowly dawns that it is dying.

Samuel Beckett, *Company*

I

S 54°49'1'' O 68°19'5''

No hi ha pitjor malson que no poder-se salvar ni quan s'està despert.

Arribem junts, com tots els vespres abans de salpar, a una de les tavernotes d'Ushuaia, pendent amunt, lluny dels carrers de pas, ensopeguem una d'aquelles hores del dia en què la darrera franja de llum s'extingeix en el cel més profund. Arrambats a una de les taules llargues de fusta, ens sentim solemnes després de mig any de separació, ens atén un home vell, no fa cara de temerari, però en un comiat em va confessar que li aniria bé si no sentís la necessitat de clavar-se un ganivet a la mà. El vell té poc per oferir, però t'ho serveix a canvi d'una misèria, en tinc prou seient allà amb el got a la mà, envoltat pels somriures amplis de retrobada dels filipins, que formen el gruix pencaire de la tripulació. Tiren endavant escarrant-s'hi, amb cada dia de jornal a bord s'acosten més a una vida domèstica, a l'ombra protectora d'una gran família, i hi posen una lleugeresa sorprenent en cada dia laborable. Sempre seran un enigma per a mi. Ushuaia no afecta el seu

estat d'ànim, tampoc els records palpitants, tampoc el ressò de les matances, són sords en aquesta freqüència, això forma part del llegat europeu, això són estigmes de l'home blanc. Es deixen portar per aquest lloc com per tots els altres llocs que profanem en la nostra expedició (un nom ben arrogant de la litúrgia dels prospectes publicitaris), gairebé sembla que no toquin terra, si és que desembarquen. Això ens separa, no tenim un passat comú: el que a mi em paralitza, a ells sembla omplir-los de vida. Tret d'això, són fàcils de *tractar*, com proclama fins a l'exageració el director d'hostaleria a bord (i amb això vol dir: molt millor que els subordinats xinesos), com si els hagués ensinistrat ell mateix, tan treballadors tan pacients tan dòcils. Aquest servilisme em molestaria si no fos per la Paulina, que ara deu estar ocupada donant un toc personal a la nostra cabina, amb una planta artificial i un munt de fotografies, tota la parentela, davant de tot les moltes àvies, que han tret al jardí assegudes en butaques, el vímet trencat en alguns punts, les filles i els fills dempeus al darrere, fills fidels tots plegats, tret d'un que va tocar el dos, i corre el rumor que ara trinxa verdura en un restaurant de Nova York. Brindo pels compatriotes de la Paulina, els mecànics, els cuiners, els mariners i el maître, el Ricardo, discret com una maleta precintada amb plàstic, però atent, el seu poder agafarà cos al llarg del viatge, el coneixeran tots els passatgers, i alguns l'apreciaran (*Howzit, Mr. Iceberger*, m'ensenya el polze amunt, sempre esforçant-se per dissipar profilàcticament els malentesos). És un espectacle digne dels déus veure els milionaris de l'hemisferi nord fent cua davant del seu faristol, humiliant-se de bon grat i agraint amb sobres per sota mà la taula cobejada, a estribord, amb vistes de llotja a la panna de gel i a les foques lleopard. Els rics, això ho he entès els darrers anys a alta mar, estan disposats a pagar considerables sumes de diners per petits privilegis, això els distingeix de la massa, això alimenta l'optimisme del Ricardo i li finança la pensió que s'està construint a Romblon. Les fo-

ques lleopard, les foques comunes i els pingüins li interessien tan poc com les glaceres o els icebergs, ell aprofita qualsevol perspectiva favorable, *what a view, fantastic, fantastic, take your seats*, somriu àmpliament, les dents lluint en fila, faria servir la mateixa quantitat de *fantastics* si algú volgués pagar per un seient de tribuna a un abocador d'escombraries, les preferències del nostre maître segueixen únicament criteris de venda. Sempre que seiem en grup, coqueteja amb la rossa de les balenes que s'asseu a la seva esquerra, poleix els seus *running gags* com si fossin ungles, *one of these days* anirà a sentir la teva conferència, de veritat, vull entendre aquests peixos des del dia que els vaig veure escopir enlaire des del restaurant, però com pot ser que la *beautiful Beate* estimi més les balenes que la gent, ell s'ho pregunta i per això seurà a primera fila a la pròxima conferència i apuntarà cada paraula, això ho promet abans de cada sortida, assegut a la nostra taula llarga de fusta plena d'incisions sense compromís, *this time, swear to heaven*, la dona de les balenes li pessiga el braç, parla anglès amb accent alemany, alemany amb un deix espanyol i espanyol amb entonació xilena. Però mai se'n farà res, de l'*education cetacean* de Ricardo. El que és segur és que al final d'aquest viatge es passejarà amb una gorra de cuiner a la mà i recollirà propines per als homes de la cuina, mentre aquests es posen en fila davant del bufet per cantar junts una cançó, en tagàlog. Sembla l'himne al criat desconegut i sempre és rebut amb un aplaudiment clamorós.

A la taula també s'han reunit els conferencians de l'MS HANSEN, instructors de turistes, en altres paraules, igual que ho vaig ser jo durant tres anys, fins que ahir, just després d'arribar, em va cridar el capità per comunicar-me que al cap d'expedició l'havien hagut d'ingressar per sorpresa a l'hospital, a Buenos Aires, se sospita que de grip porcina, i que no es podria reunir amb nosaltres de cap manera en aquesta etapa, que com a molt el recolliríem al canal Beagle, que ca-

lia trobar-li un substitut, que es refiava de la meva necessària competència, que jo era un expert, compromès, llest (tot i que a vegades també em passava de la ratlla, va afegir la seva mirada), i a més tenia prou experiència a bord. No vaig voler donar-li ni negar-li la raó, i vaig agafar la carpeta amb les instruccions. A partir d'ara passaré massa temps a la ràdio i a megafonia per informar els passatgers del temps, de la ruta, de la pròxima destinació. Tots nosaltres, els conferencians, tenim coneixements molt especialitzats d'oceanografia, de biologia, de climatologia o de geologia, tots nosaltres sabem parlar d'animals núvols roques de manera amena i instructiva, tots som pròfugs, cadascú a la seva manera estranya, *we're nowhere people*, aquest lema el va encunyar El Albatros, el nostre ornitòleg d'Uruguai. *Mr. Iceberger*, em saluda amb el cap, ell també m'anomena així, alguns no han fet servir mai el meu nom de pila, Zeno, d'altres no saben com l'han de pronunciar, si *Zen-oo* o *Ze-no* o *Seij-no* (en boca del nostre jove recluta californià, el Jeremy, que gairebé podria ser el meu nét). Això són foteses que no m'importen; m'assalta la sospita que els companys revesteixen amb aquest malnom la convicció que sóc un excèntric. És curiós que, entre apassionats, et considerin massa exaltat.

La Beate ha passat el dia amb un grup de passatgers al Parc Nacional, on les senderes ressegueixen serpentejant les cales, els raigs de sol hi entren de gairell i cauen com papallones sobre les fulles, tots nosaltres hem fet algun cop el passeig lleu per la selva patagona, però enguany han obert una nova sendera, i la Beate, escrupolosa, no vol trobar-se en el mal pas de saber menys que els turistes, encara que només sigui sobre una sendera ben traçada cap a una altra cala. Per això, com ens ha explicat després detalladament, ha agafat un dels autobusos numerats de l'1 al 5, han passat pel camp de golf més austral del món, més enllà del final de la carretera Panamericana, fins a un extens aparcament de terra piconada, gran com dos

campes de maniobres on els *aliens* aterren a la natura, des d'on es puja a la sendera per una petita escala de fusta envernissada. Quantes balenes has vist?, pregunta el Ricardo fent broma. Una, contesta la Beate. Una com pot ser? Una balena solitària? Una balena jove? Una balena encallada, contesta la Beate, un animal petrificat, a terra ferma i criant molsa, la canalla hi podia muntar a cavall. S'interromp. És allà, com un memento mori. Fa una pausa llarga. Sòlida com si pogués perdurar. La sendera nova està proveïda d'una paperera cada dos-cents metres i d'un banc cada dos-cents metres, paperera banc paperera banc, així s'esmuny la gent pel bosc. El nostre guia, diu la Beate, era un fastigós amb botes altes, un *porteño* que vol passar l'estiu a la fresca del sud, si no sabia una cosa, ho compensava amb la seva veu de falset, parlava dels indígenes com d'animals salvatges, no s'hi ha referit ni un sol cop pel seu nom, criticava els «menjaherbes», deixava anar acudits idiotes, en sabem molt poc, ha dit, eren molt espantadissos, tan bon punt veien algú marxaven amb la cua entre les cames, si algú intentava acostar-s'hi, fotien el camp com un porc espí, s'amagaven ben endins a les maleses o s'encauaven dins la terra, com animals pudents. No ho he pogut evitar, l'he hagut d'alliçonar davant dels passatgers, les persones que antigament vivien en aquest bosc es deien *yagan*. Ha repetit la paraula, *ya-gan*, com si l'hagués de desxifrar, aquest nom no li escau gens ni mica a un poble primitiu, sona exòtic, com una espècie rara d'aranyes. He parlat de les seves botes? Deixaven unes petjades profundes, un nom, el nom del fabricant, suposo, quedava marcat a la terra humida amb cada pas. Algú em pot explicar com s'ha arribat a aquesta denominació estranya: «poble primitiu»? La Beate emmudeix, i de sobte callen tots, com responent a un senyal secret. No tothom ha sentit la pregunta, però la resposta s'estendrà per tota la taula. Perquè els vam exterminar, dic en veu alta. Perquè destruïm tot el que va a favor de la natura. Venerem els desapareguts, expo-

sem les seves màscares, i retrats seus en color sèpia, ens preocupem abnegadament d'aquells a qui hem exterminat. Un gemec s'alça entre els conferenciants, *here he goes again*, s'esperen un dels meus atacs, han hagut de suportar uns quants cops els meus allaus de ràbia, saben per experiència que quan Mr. Iceberger es posa apodíctic, la cosa acaba apocalíptica. És la nostra primera nit junts, em mossego la llengua i callo, mentre al meu voltant comencen a remorejar altres converses.

Sóc l'únic que es queda amb el vell, que ens ha servit tot el vespre en silenci. És un costum des del primer cop que el vaig anar a veure. M'havia deixat la càmera sobre un banc de fusta a la seva taverna, i vaig haver de tornar-hi travessant el fred, contra un vent fort, hi vaig entrar glaçat, el vell estava sol, recollint, em va haver de servir alguna cosa per escalfar-me, donar-me conversa, això encara ens va distanciar més, al principi, i després, frase a frase, copeta a copeta, ens vam anar traient de sobre la ràbia fins que se'ns van veure les ferides. Després ja no ens vam tornar a distanciar. Ara neteja les taules tranquil·lament, fent moviments circulars, les venes com clivelles de gel al dors de les mans, la pell rogenca en molts punts. Maleeix amb una ira implacable la seva sort, haver nascut crescut envellit en aquella Ushuaia, on tota la vida s'ha edificat de manera provisional, on tots els negocis es diuen *Finisterre* i tots els davantals llueixen pingüins, en aquell racó de món que no es compadeix de ningú, ni dels que antigament rondaven per allà, caminant descalços sobre esbarzers, fins que els van matar els buscadors de fortuna i els violents, ni dels proscrius amb pesades cadenes, als quals la nostàlgia per l'evasió els esquinçava cada cop més profundament la carn, ni dels seus descendents, que s'arrosseguen davant dels turistes com si volguessin recollir les engrunes de fang sec sota la sola de les seves sabates, com si la terra de la Terra del Foc encara contingués pols d'or. Millora un lloc quan la gent s'hi trasllada voluntàriament? La torba amarada de sang, escalfa

quan crema a l'estufa nostrada? El vell desapareix un moment i torna amb dos gotets panxuts. El contingut fa olor de vainilla, i crema bé a la gola. El vell es mou sense parar, de la barra a les taules, de taula a taula, com si a tot arreu hi hagués encara alguna cosa per amarrar. El segueixo fins a la finestra, els escassos llums del carrer es difuminen sota el plovisqueig en reguerols d'una brillantor esmorteïda. Ens abandonem als sorolls llunyans. De sobte, torna a parlar.

—De petit, a les tardes seia davant de casa, aquesta casa era aleshores la nostra barraca, i mirava avall, a la ciutat. Quan hi havia núvols baixos, em pensava que el carrer es faria fonedís amb la boira. I jo corria carrer avall, ple d'expectatives, i sempre anava a espetegar a la brutícia del port.

Ens asseiem per primer cop, les nostres converses han tingut lloc fins ara entre una taula i la porta, ara torna a omplir els gots com si tinguéssim prou provisions. Els seus comentaris són punts entre llargues frases de silenci:

—En aquesta terra, a qui es posa dret en vida el castiguen amb un tret a la nuca.

—Al meu avi assassinat, el recordàvem en un silenci poruc.

—La meva mare em deia que vigilés amb els uniformats, igual que altres mares diuen als seus fills que vigilin amb els quissos que mosseguen.

Es gira de sobte cap a mi i em parla als ulls:

—Tornes a marxar amb ells, i deixes que les coses passin. Dishonres el teu propi santuari.

Es passa la mà per la cara, per la barba.

—T'he observat. Només xerres. La teva indignació és un pet bufat. T'esbraves, busques raons a tot arreu, però ets com els altres, no, pitjor encara, tu ho saps i fas diners amb els teus coneixements.

No el contradic, i això atia encara més la seva ràbia.

—Tothom que accepta el que es pot evitar és un canalla.

Gairebé crida. I després m'assenyala la porta massissa.

Com si estigués soldat a una tartera. Aquest malson m'assalta totes les nits.

Els passatgers pujaran a bord al matí. Dia 1: Embarcament. Un dia com qualsevol altre. Encara no hem salpat. La partida imminent m'inquieta, no sóc de família marinera; al contrari, casa meva eren les muntanyes fins que me'n van expulsar. Vaig veure el mar per primer cop al final d'una glacera que gairebé llepava la platja amb la punta de la llengua, el rierol de la glacera corria davant meu, jo en tenia vint i pocs i era optimista, tan optimista que em vaig extraviar a posta a la selva tropical entre la platja i la glacera. Ara se'n fot de mi la llengua fantasmal del que s'ha fos, estic indefens contra els subjugats del malson. La Paulina encara dorm, s'adorm molt de pressa, més de pressa encara si hem fet l'amor. Salparem demà. Una altra temporada. El meu quart any. Està escrit.

Ens deixem consolar per frases humiliants com aquesta. No hi ha res escrit; ho escrivim. Cada un de nosaltres. Igual que cada un afegeix el seu gra de sorra a totes les runes enverinades del planeta. Per això aquest diari, per això la meva decisió d'anotar el que ha passat, el que passarà. Em convertiré en l'amo de les paraules de la pròpia consciència. Ha de passar alguna cosa. Ha arribat l'hora.

1

Són unes mides perfectes, això no li interessa a ningú, treu-t'ho del cap, aprofiteu mentre n'hi hagi. Senyor, senyal d'alarma a 406 MHz. Faci el cor fort, mides del tot perfectes, després s'humitegen els llavis, tretze mesos de sol, benvinguts als paradís, i pluja cada dia. Radiobalisa d'emergència? Sí, senyor. Quin vaixell? Desconegut, senyor. Els frescos els estan restaurant des de la setmana passada, la capella restarà tancada tot l'estiu, em sap greu que hagin fet un camí tan llarg per no res, ens ho hem de prendre amb calma, una pregunta per al seu convidat, arca i cara, només canvien d'ordre les lletres, què deu voler dir?, alguna cosa queda, sempre queda alguna cosa. Tinc dades de la posició, senyor: S 43°22' O 64°33'. De nit, n'estic fins al capdamunt, tots els gats, la temperatura relativa era més elevada, són negres, quines mides més perfectes, és més fàcil avançar a sotavent, has d'anar al gra, això ja està dat i beneït. Alguna cosa no rutlla, senyor, no tenim comunicació per ràdio amb el HANSEN. Què passa amb l'oficial de ràdio? No contesta, senyor. Em toca a mi, fora aquests dits, els sostens són meus, aguanta la respiració, Charly, a la una, a les dues, no hi ha manera, maleït trasto, en els moments decisius, falla, ja vindran temps millors. Radar? El vaixell es

mou en direcció nord-nord-oest. Ho ha intentat en totes les freqüències? Sí, senyor. Continui intentant-ho, em posaré en contacte amb els guardacostes argentins. Tinc una pregunta de comprensió, si ho he entès bé, tots anirem al cel o a l'infern, però tots anirem a parar a algun lloc, així doncs, tots som immortals d'entrada? Prefectura Naval Argentina? Sí... Sí... La darrera posició transmesa era S 54°49' O 68°19', des de llavors no tenim contacte amb el HANSEN. Ells s'enduran la palma, ningú no ho qüestiona, no t'ho prenguis tan a pit, només cal respirar, respirar fondo, quines mides més perfectes, fem el que podem, podem el que fem BREAKING NEWS UN ALTRE ACCIDENT A L'ANTÀRTIDA? BREAKING NEWS UN ALTRE ACCIDENT A L'ANTÀRTIDA? i malgrat tot

